

"Практичні рекомендації вчителю щодо виховного впливу на учнів у критичній ситуації"

Критичні ситуації виникають у житті кожної людини, особливо якщо її діяльність пов'язана зі спілкуванням. Найбільш часто стикаються з ними вчителі, які мають справу з особистостями, що тільки формуються. Так, наприклад, за даними спеціальних досліджень: на уроці часом виникає від 25 до 150 ситуацій психологічної несумісності педагога і дітей, які свідомо не контролюються вчителем.

Чи можна підготувати себе до таких ситуацій? Чи можна озброїтися стандартним рішенням для нестандартних проблем? У чому полягає це рішення?

ПЕДАГОГІЧНА СИТУАЦІЯ - це фрагмент педагогічної діяльності, що містить суперечності між досягнутим і бажаним рівнем вихованості, освіченості особистості (колективу, групи).

Перелічимо основні види педагогічних ситуацій:

- напружене очікування;
- адаптація до нових умов;
- довірливі контакти;
- депресія;
- підтримка;
- вибір мети;
- розгубленість;
- успіх;
- обмірковування плану;
- мобілізація зусиль;
- наслідування (позитивного та негативного);
- спілкування;
- примирення;
- задоволення інтересу;
- агресія;
- наполягання і взаємонаполягання;
- довіра;
- виконання доручення;
- колективна розмова;
- інтимна бесіда;
- конфлікт, що виникає;
- конкуренція;
- сварка, бійка, насильство;
- зневажання;
- емоційний вибух.

У педагогічні ситуації часто бувають втягнуті педагогічно занедбані діти. Пошук виходу з кризової ситуації є **творчою задачею**, яка може бути розв'язана за технологією наукового дослідження, де перший етап - характеристика проблеми, другий - формулювання **гіпотези** її розв'язання, третій - експериментальна перевірка, четвертий - **аналіз** одержаних результатів та їх відповідності висунутій **гіпотезі**. Конкретизую цю технологію для умов реальної педагогічної ситуації, що спресована часом та залежить від багатьох факторів. Типове розв'язання педагогічної ситуації може включати такі основні етапи:

1. Чітке бачення і **усвідомлення** педагогічної проблеми, формулювання на її основі конкретної **задачі**. На уроці історії йшла розмова про повстання Спартака. Вчителька помітила, що один з учнів весь захоплений читанням книги. Це був "Спартак" Р. Джованьолі. Вчителька підійшла до учня, продовжуючи бесіду, і деякий час спостерігала за ним. Вона шукала рішення і не поспішала діяти. Хлопчик був так захоплений читанням, що нічого не помічав. Маємо суперечність між формою діяльності, запропонованою педагогом і наявною формою діяльності окремого учня. Вчитель формулює **педагогічну задачу**: які дії слід здійснити, щоб, не знищивши зацікавленості учня, включити його у спільну **діяльність класу**?

2. Другий етап - **аналіз** вихідних даних, який допоможе сформулювати правильне педагогічне рішення. Тут треба звернути увагу на місце, час, внутрішні та зовнішні причини виникнення ситуації, індивідуальні та **вікові** особливості її учасників. Чому у відношеннях вчителя та учнів виникли **конфліктні** моменти і які помилки допустив **учитель**? Вчителька врахувала вікові особливості підлітка. Вона добре знала, що це вік **активного спілкування**, самоствердження, несприйняття найменшого замаху на гідність **особистості**.

3. Формування педагогічного задуму, перебір варіантів, висування **гіпотези** (плану дії з результатами, що прогножуються). При цьому слід подбати про активну роль у розв'язанні проблеми самих учнів, це забезпечить виховний момент педагогічної ситуації. Вчителька відкинула догану, різке зауваження до яких підліток був внутрішньо готовий, як і до того, щоб адекватно відповісти на них. У педагога були й інші способи вийти з **конфлікту**: "не помічати" неправильної поведінки учня, тим більше, що він нікому не заважав і читав книгу за темою уроку. Але в цьому випадку в учня склалася б ілюзія, що на уроці кожен може займатися чим завгодно, а це погіршило б виховний і навчальний ефект занять. Вчителька могла б непомітно зробити зауваження учню, підійшовши до нього і ледь торкнувшись: він зрозумів би і включився в урок, але в цьому випадку не відчув переживання ніяковості за свій вчинок і прагнення швидше виправити його, тобто не сталося б емоційно-виховного впливу на учня. Перебравши всі ці варіанти, вчителька вирішила застосувати **метод схвалення** з певним натяком.

4. Четвертий етап - матеріалізація задуму, **гіпотези**, плану дій із уточненням усіх деталей цього плану. Вчителька взяла в руки книгу, яку читав учень, і сказала: "Молодець, що виконуєш мої рекомендації з позакласного читання. Гадаю, що всі постараються прочитати книгу "Спартак"! Але зараз, на уроці, не відволікайся." Хлопчик зняковів і сховав книгу.

5.П'ятий етап підведення висновків, критика, оцінка результатів творчої діяльності за головним критерієм: чи сприяло розв'язання даної ситуації розвитку особистості учня - інтелектуальних, емоційних, моральних, вольових якостей. Проаналізуємо ситуацію. Чому так просто і без зайвих суперечок вдалося запобігти конфлікту й повернути уроку потрібний ритм? Для учня, що порушив правила поведінки, позиція вчителя стала дещо несподіваною. Готовий вирватися протест змінився ніяковістю і бажанням слухати вчителя. Схвалення поведінки збентежило учня, йому приємно було почути добрі слова на свою адресу. Тому й зауваження він сприйняв як цілком доречне. Вчинок педагога не підтвердив сподівань учня, але задовольнив його потреби.

Я навела типовий приклад майстерного розв'язання складної ситуації. Як правило, саме раптове непідтвердження сподівань вихованців з одночасним задоволенням їх глибинних потреб у повазі та розумінні і є загальним правилом виходу з критичних і конфліктних ситуацій як з учнями, так і з дорослими. Цим правилом мають керуватися і батьки, вирішуючи складні питання виховання дитини.

В цілях само – і взаємодопомоги щодо підвищення стресостійкості можна використати деякі фізичні вправи.

1. Біоенергетична вправа на заземлення.

Коректне виконання вправи допомагає позбутися напруги.

Встаньте, розставте стопи на відстані близько 50 сантиметрів одна від одної, злегка розвернувши миски ніг всередину . тепер упріться кулаками в поперек так, щоб кісточки великих пальців були розгорнуті в гору. Не відриваючи п'ят від підлоги, зігніть обидва коліна, настільки зможете. Прогніться назад, не прибираючи кулаків з попереку. Обов'язково стежте за тим, щоб вага залишалася зміщеною в перед і припадала на передні частини стоп. Дихайте глибоко, задіюючи живіт.

2. Вправа на стресостійкість за методом Х. Алієва «Ключ»

Приєм «Політ»

Встаньте, заплющте очі, руки опустіть вздовж тіла. Подумки сконцентруйтеся на руках і намагайтеся підняти їх в гору, в сторони без напруження. Уявіть собі, що ви летите над землею.

«Ефективне спілкування вчителя та учнів. Техніки позитивного звертання до учнів, що гармонізують соціокультурний простір»

Техніка „Я висловлювання” (до класу і до окремого учня)

- Я хотіла б щоб ви (опанували, навчились, засвоїли) допоможіть мені, будь ласка, (зробіть, прочитайте, напишіть, виконайте) ...

Техніка надихання (до класу)

- Я хочу вас навчити ... Це не просте завдання, але я вірю, що кожен з вас опанує цей (... спосіб) і ви успішно справитесь з цим завданням. (до учня)
- Я (знаю, відчуваю, бачу, вірю), що ти справишся з цим завданням і в тебе все вийде, зосередься і постарайся..
- Я вірю, що ти знайдеш в собі сили виконати це завдання.

Техніка схвалення (до класу)

- Я така задоволена, що ми всі сьогодні так дружно і злагоджено попрацювали
- Мені приємно про це сказати, що сьогоднішню тему ви так уважно слухали і тому так добре засвоїли. (до учня)
- Як добре, що ти повірив у свої сили і виконав це завдання.
- Як чудово, що ти не зупинився перед труднощами, а подолав їх.

Техніка спонукання (до класу)

- А зараз зосередьтесь, заспокойтеся і постарайтеся вловити основну думку. (до учня)
- Зосередься, подумай і зверни увагу на ось цей пункт.

Комбінація технік надихання-схвалення.

- Надихнути і схвалити як уже успішно зроблену справу. (до класу і до окремого учня)
- Я (вірю, знаю, відчуваю), що ми зробимо цю аплікацію і всі попрацюємо дружно і злагоджено, кожен добре постарється.

Комбінація технік надихання спонукання

- Я(відчуваю, знаю, вірю), що цю задачу зрозуміють всі, тільки зосередьтесь, уважно послушайте і ви всі зрозумієте.

Комбінація технік спонукання-схвалення (до класу і до окремого учня)

- Зосередьтесь, подумайте і ви дасте відповідь на запитання, яке я зараз поставлю. Я впевнена, що ви добре попрацюєте, дасте чудові відповіді.